

ZGODOVINA

Revolucija 1848

- že pred 1848 povezovali in zahtevali več pravic
- za tem se je skrivala širitev pol. svoboščin: **VOLILNA PRAVICA, PARLAMENTARNA DEMOKRACIJA, SVOBODA GOVORA in TISKA, ZDRUŽEVANJA.**
- FR postane zbirališče revolucionarjev + pol. preganjancev iz vse Evrope

Poglavitne značilnosti:

- želja po združitvi v enotno državo (IT + DE)
- liberarizem na **GOSPODARSKEM, VERSKEM, POLITIČNEM** področju
- nacionalizem
- v fevdalnih državah – **PROTIFEVDALNA TEŽNJA**
- gospodarske krize: - slaba letina (krompirjeva gniloba) – >povišale cene hrane -> manjše zanimanje za ind. izdelke - > težave na ind. + bančnem področju -> draži se bančni **KREDIT**

22. 2. 1848

- v FR izbruhne državljanska vstaja
- razpustijo poslansko zbornico
- vladar odstopi
- razglasijo republiko
- vstaja se spremeni v **REVOLUCIJO širom Evrope**

FRANCIJA (FR)

- v središču **DELAVSKE VPRAŠANJE**
- zaradi razglašene republike vlada pod pritiskom

!Louis Blanc razglasi delavske zahteve:

- pravico do dela
- odpravljena smrtna kazen za politične prestopke
- svoboda do izražanja in tiska
- nov delovni čas (Paris 10h zunaj 11h)
- za moške do 21 let odpravljen davčni cenzus
- uvedena splošna volilna pravica
- predlog za ustanovitev posebnih ljudskih delavnic

? Na volitvah ni bila izvoljena ta stran in te delavske zahteve niso bile sprejete

- izvoljeni Eugene je zadušil junijski upor in končal revolucijo
- začeli omejevati politične pravice in omejevati socialne pravice delavcev
- na novih volitvah izvoljen **LOUIS NAPOLEON** – ni naklonjen republikancem
- na podlagi ustave postane l. 1852 10-letni predsednik in cesar Napoleon III.

ITALIJA (IT)

- revol. Obstaja le kot zemljepisni in kulturni pojem – ne politični! (preveč razdeljena)

! Združenje za združeno IT

- vodila predvsem **KARBONARSKO GIBANJE in MLADA ITALIJA**
- nacionalisti največ pričakovali od **PIEMONTE**
- sovraštvo usmerjeno predvsem proti AT (Avstrijcem)
- Težavo jim predstavlja Papeška država
- l. 1846 postane papež **PIIX.** - sloves liberalnega človeka + zavednega IT.
- Uvaja **politične in gospodarske reforme: ŽELEZNICE, prednost v državi daje LAIKOM.**
- Reforme niso prinesle željenega
- zaradi nemirov se začnejo vpletati AT – proti vsi IT
- Na čelu **PROTIAVSTRIJSKEGA** gibanja kralj **KARL ALBERT**
- **sveto vojno proti AT armadi je poveljeval RADEZKY**
- **Zmaga pri COSTOZZI** – premirje
- IT kmalu spet napadejo AT

- AT zmagajo – dobijo nadzor nad S IT
- IT + Papeška država so dobile **LIBERALNO USTAVO**.
- L. 1849 Rim, oklicali republiko
- z FR intervencijo odpravljena

NEMŠKE DRŽAVE (DE)

- študentje želijo združitev
- meščani žele izpeljati demokratične polit. Reforme + pridobiti vpliv na gospod. Politiko
- **VPRAŠANJE: Kdo bo na čelu tega – pruski kralj FRIDERIK VILJEM IV. Ali AT cesarstvo?**
- Prvi plan: AT na čelu – **VELIKONEMŠKI PLAN**
- Drugi plan: Brez AT – **MALONEMŠKI PLAN**
- l. 1848 na **VSENMŠKEM PARLAMENTU v FRANKFURTU** odprejo volišče za vse prebivalce nekdanjega Nemškega cesarstva
- po izvolitvi MN plana pruski kralj ni želel prejeti DE cesarske krone -> ni prišlo do združitve

REVOLUCIJA V AT – MARČNA REVOLUCIJA – 13. marec 1848

Vzroki za revolucijo

- zaradi **LIBERALNIH ZAHTEV**
- **METTERNICOV** absolutizem
- **oživitev narodov**
- Cesar **FERDINANT** 15. marca moral obljubiti ustavo, ki temelji na **PARLAMENTARIZMU** (uvedba svobode tiska, združenja, dovolitev ustanovitve narodne garde – oboroženi meščani)
- Novostim pritegnejo **MADŽARE, ČEHE** – IT pa se upirajo AT nadvladi.
- Madžari zahtevali **PERSONALNO UNIJO** -> temu uprli HRVATI + vojvodinski Srbi, Slovaki in Romuni
- Hrvati najbolj glasni – zaradi Vojne Krajne so jim na Dunaju prisluhnili -> za HR bana postavili J.Jelačića (madžarom uprl z orožjem)
- Avstrijski Slovani začeli upirati – niso hoteli slediti DE zamisli revolucije zahtevali **NARODNO ZDRUŽITEV**
- **F. PALACKIJ** – postavi temelje **AVSTROSLAVIZMA** (združitev slovanov pod AT)

POMLAD NARODOV – prebujanje narodov, zahtevanje pravic

- Zaradi AT cesarstva in MAD. Kraljestva
- 1. slovanski kongres v Pragi
- zaradi vojske predčasno razpuščen
- zadušitev vstaje tamkajšnjih meščanov – začetek konca revolucije v AT
- Sklicali parlament (tudi predstavniki kmetov) – odpravili fevdalizem, želeli prevzeti državo
- 7. sept. Cesar podpisal zakon o odpravi fevdalizma proti odškodnini
- delajo na preureditvi monarhije
- oktobra novi nemiri – glavni bili **RADIKALI** – nacionalisti
- cesar + parlament zbežijo na CZ – **oblast prepuščena WINDISCHHRAUTZU in JELANČIČU** (pred tem revolucionarji odstranili)
- Prestol prevzame **FRANC JOŽEF** – vlada 70 letina
- 3. marec 1849 razglasi ustavo vsiljena/**OKTROIRANA** – parlament bil razpuščen ->
- Meščani zahtevajo parlamentarno monarhijo
- dec. 1851 OKT. Ustava odpravljena -cesar vlada s pomočjo ministrov + birokracije
- ministrski predsednik – **SCHWARZBERG**
- vsa država vodena enotno

SLOVENCİ IN REVOLUCIJA 1848/1849

- dogodke z Dunaja prinašali študentje
- v LJ proslavljali vladarja, **ki je odstavil METTERNICHA, odpravil CENZUS uvedel SVOBODO TISKA, dovolil ustanavljanje NARODNE STRAŽE, obljubil USTAVO in sklical PARLAMENT.**
- V znak novega časa pregnali župana + se spravili na mitnice
- 18. marca ustanovili **NARODNO STRAŽO**
- Vaščani bili veseli – veliko trgovcev, prekupčevalcev

- kmetje nehali opravljati fevdalne obveznosti
- Ižanci marca napadli gradom požgali urbar
- meščani ugotovili, da so dunajske spremembe prinesle enakost in enakopravnost med državljani.
- Težave z razumevanjem in prevajanjem – nismo imeli dol. Besed za poimenovanje stvari (npr. KONSTITUCIJA = USTAVA)
- ljudje svoje misli izražali na letakih in v časopisih

!Pomembni časopisi:

- **Sloweniskes Blatt – izhaja v nemščini**
- **Slojanski rodoljub – v Trstu**
- **Vedež – mlad. Časopis**
- **Slovenija – politični časopis**
- April – volitve za združitev DE – Palacky Slov. Javno zavrnili udeležbo Slovanov pri volitvah v frankfurtski parlament.
- Naši izobraženci ustanovili polit. Društvo **DUNAJSKI PARLAMENT** – pomembnejši od frankfurtskega
- Volitve na Dunaju so bile posredne -> volilno pravico imeli svobodni državljani stari več kot 24 let.
- Na volitvah izvolili **VOLILNE MOŽE** -> ti so volili poslance
- zavračanje vključitve Slovencev v združeno Nemčijo je privedlo do misli o združitvi vseh Slovencev v eno upravno enoto.
- **MATIJA MAJAR ZILJIŠKI** sestavil in odposlal **PETICIJO o programu ZEDINJENE SLOVENIJE** (Kaj Slovenci terjamo)
- Slovenci, ki žive v Gradcu – vodja **Fran Miklošič** – srečali maja v LJ in sestavili besedilo: **“Kaj bomo Slovenci cesarja prosili?”**
- Peticijo so podpisovali množično – **podprl jo je tudi Anton Martin Slomšek Zahteve Miklošičeve peticije:”**

!Bistvene zahteve Miklošičeve peticije

- povezava Kranjske, Štajerske, Koroške, Primorske
- uvedba slovenskega jezika v šolah, uradih + svoje univerze
- nočejo biti pod veliko nemško zvezo – nočejo priznati nemškega zbora, a so pripravljene priznati oblast Habsburžanom.
- kljub množičnemu podpisovanju peticije za Združeno Slovenijo so volitve v dunajski parlament pokazal, da deželo še vedno obvladuje AGRARNO GIBANJE – posledica velikega deleža kmeč. Preb.
- Malo je bilo nacionalnega gibanja
- Slovenci dobimo svoje poslance v parlamentu

7. september 1848

- cesar potrdi zakon o odpravi fevdalizma
- kmet se lahko osvobodi s plačilom 1/3 zemlje v 20 letih
- zaradi parlamentovega izgubljanja ugleda, je bila izdana O. Ustava – 4. marec
- eden najbolj gorečih borcev za pravice Slovencev je bil **ANDREJ EINSPIELER** -”oče katoliških Slovencev”

Uspehi v času revolucije

- odpravljen fevdalizem
- okrepitev narodne zavesti
- ideja o Združeni Sloveniji NI ugasnila
- AT oblast Slovence upošteva kot enoten narod

NEMŠKO CESARSTVO ALI RAJH

- postala najmočnejša država v Evr.
- Gospodarsko in tehniško hitro napredovala
- do 1878 **BISMARCK** vladal s pomočjo nacionalno-klerikalne stranke

- l. 1870 papež PIJ IX. Izdal dogmo o papeževi nezmotljivosti – med liberalci povzročila močan odpor – KULTURNI BOJ
- vrh 1876 -> začne upadati, ker tudi Bismark več ne podpira -> 1878 Bismark neha sodelovati z liberalci proti cerkvi
- njegova nova politika – PROTI SOCIALISTOM – delavcem -> poveže s konzervativci
- parlamentarna demokracija je imela vlogo MILITARIZMA – strog režim, vojska velik vpliv v politiki
- pojavi se politika “ječmena in železa!” -> na V drž. Veliko kmetijstva (konzerv.) – Z industrija (libera.)
- zaradi vseh sprememb želi Bismark povečati “SVETO NEMŠKO ZEMLJO” -> nem. Vojska zmeraj močnejša
- cilj politike – ponovna razdelitev ozemlja med evr. Velikimi državami -> “BOJ ZA V in J!”
- ker je Viljem II. Želel napasti GB in FR je Bismark odstopil (1890) – ni želel boja na 2 frontah

USTAVNO ŽIVLJENJE (AT)

- 1859 KONEC ABSOLUTIZMA – zaradi razl. Vojaških neuspehov
- Iščejo rešitve v notranjih reformah:
- 20.10.1860 izdan dokument OKTOBRSKA DIPLOMA – naj bi z parlamentarizmom nadomestila absolut. In centralizem -> z njo niso bili zadovoljni
- 1861 zamenja FEBRUARSKI PATENT -> zakon, ki ga je izdal cesar -> drž. Dobila PARLAMENT (drž. Zbor z gosposko in poslansko zbornico) – razdeljen na ZGORNJI in SPODNJI DOM
- ZGORNJI => člane imenuje CESAR
- SPODNJI => poslanska zbornica => člane imenujejo deželni zbori (sestavljene iz 5 skupin)

!deželni zbori:

- VIRILISTI – članstvo pripadalo na podlagi položaja v družbi (škof, dekan ...)
- POSLANCI VELEPOSESTNIKOV
- POSLANCI TRGOVSKO-OBRTNIH ZBORNIC
- POSLANCI MEST
- POSLANCI PODEŽELJA
- Državni zbor sestavljen po KURIJAH (razredi) -> volilna pravica izhajala iz višine davkov
- 1861. postane AT PARLAMENTARNA USTAVNA MONARHIJA -> vladata skupaj cesar in drž. Zbor -> obstajalo do konca AT cesarstva

UREDITEV DRŽAVE -> DRŽAVNA UPRAVA

- na čelu cesar -> veliko pravic na vojaškem & zunanje-političnem področju
- vlado vodi MINISTRSKI PREDSEDNİK
- dežele imele svoje organe:
 - v večjih jih vodi CESARSKI NAMESTNIK (npr. Štajerska, Primorska)
 - v manjših pa DEŽELNI PREDSEDNİK (Kranjska, Koroška)
 - organa sta bila deželna vlada -> nižje vodi OKRAJNI GLAVAR -> politični okraj
- dežele imele tudi DEŽELNE ZBORE -> DEŽELNI GLAVAR
- občine imele župana

VOLITVE:

- SLO še niso bili pripravljeni -> izvoljeni neslovenski poslanci -> niso imeli posluha za SLO narodna vprašanja
- volitve l. 1867 slovinci nastopijo kot organizirani pol. Tabor
- 1866 morajo državo spremenitmi – DUALIZEM – AT-OGR => VSI SLO 1.č združeni pod 1 državo -> skupna vojska, vladar, finance in zunanja politika

POLITIČNI RAZVOJ PRI SLOVENCIH, TABORSKO GIBANJE

- pomen trsta upada – LJ pridobiva večji pomen -> vseslovenska prestolnica, vodilna vloga v SLO politiki
- SLO polit. Razvoj je spodbudilo ČITALNIŠKO GIBANJE -> z združevanjem društvenih prostorov šiti vlogo SLOV. Jezika -> pri inteligenci in meščanih
- prva čitalnica v TRSTI (1862)
- največja čitalnica v LJ
- 1863 ustanovili TELOVADNO DRUŠTVO JUŽNI SOKOL – imelo pomemb. Vlogo v narodno-obrambni

- prizadevanjih
- **SLOVENSKA MATICA** – skrbi za izdajanje SLO znanstvenih in poljudnih knjig -> **DRAMATIČNO DRUŠTVO**

!Časopisi

- **NAPREJ** -Fran Levstik
- **SLOVENEK (Celovec) Einspiler (oče koroških slovencev)**
- **SLOVENSKI NAROD (Josip Jurčič)**

!Začetel TABORSKIH gibanj

- organizirala zborovanja, kjer so politiki razglašali ideje o zedinjeni SLO
- **NAJVEČ jih je bilo v VIŽMARJAH pri LJUBLJANI**
- **PRVI je bil v LJUBLJANI**
- razlika med ČITALNICO in TABOROM je, da je bila čitalnica bolj intelektualno in meščansko usmerjena, tabori pa so privabljali tudi večje število kmečkega prebivalstva
- geslo širjenja taborov: **“NE DAJMO SE!”** -> zbirali so se vsi “prvaki” - **MLADOSLOVENC** (Levstik, Jurčič) in **STAROSLOVENC** (Bleiweis, Toman)
- Z novo vlado ti tabori prepovedani – preveč revolucionarni.

TEST – 14. 4. 2004 - A + B

- ✘ Delavsko vprašanje je l. 1848 v _____. Februarska vstaja konča z _____. Delavci zahtevajo ustanovitev _____. Vodja _____. Aprila usodne _____ - zmaga _____.
- ✘ Razloži ali lahko pravimo, da so bili vsi Slovani znotraj AT enotni pri svojih zahtevah.
- ✘ Kako se je končala revolucija l. 1848?
 - na apeninskem polotoku:
 - v Avstriji:
 - med NEM. Državicami:
- ✘ Kakšno vlogo imajo pri krepitevi narodne zavesti:
 - A.M. Slomšek
 - Fran Miklošič
 - Andrej Einspieler
- ✘ Zakaj pravimo, da je na SLO v ospredju agrarno gibanje (1848)
- ✘ Pomen bitke pri Hradcu Karlovem za:
 - Prusijo
 - Avstrijo
 - Italijo
- ✘ Trditve:
 - Po bitki pri Solferinu ustanovijo mednarodno organizacijo RK.
 - 1870 Pij IX. Izda encikliko SILABUS
 - RISORGIMENTO – gibanje za združitev IT držav
- ✘ Primerjaj 2 politična tabora na SLO v 60. letih
- ✘ Kateri poslanci so sestavljali demokratični parlament po 1861?
- ✘ Kakšno vlogo v ljudstvu imajo predstavniki (1848)
 - Ljudevit Gaj
 - František Palacky
 - Karl Albert
- ✘ Ali lahko pravimo, da so Nemci bili enotni pri združevanju nem. Državic?
- ✘ Vloga posameznih družbenih slojev na SLO 1848/49
 - kmetje:
 - meščani, izobraženci:
 - domače plemstvo
- ✘ Revolucija 1848 na SLO uspešna ali neuspešna
 - politično področje
 - gospodarsko področje
 - kulturno področje
- ✘ Pojmi:

- Južna železnica:
- Rafajznovke:
- Fiziokratizem:
- Gospodarski liberalizem:
- Koncern:
- Furmani:
- ✘ Pomen združevanja na slovenskem
 - kdo ustanavlja:
 - kakšna vloga:
 - kako so se zadruga delile?
 - katere najbolj razširjene? Zakaj?
 - kje prva posojilnica in hranilnica?
 - kako se gibanje odraža v Evropi?
- ✘ L. 1870 izbruhne vojna med _____ in _____. Tu pokaže nemoč _____ vojska, ki doživi usoden poraz pri _____. Zaradi tega mora odstopiti _____, v glavnem mestu ustanovijo _____.
- ✘ Kakšno razmerje je med cerkvijo in novonastalo nemško državo?
- ✘ Urednik političnega časopisa "Naprej" - _____. V Čitalnicah se krepi SLO zavest _____.
- Najbolj obiskan tabor na SLO - _____.
- ✘ Na primeru kranjske opiši njeno državo in državno upravo.